

HISTORY OF JOURNALISM/ PUBLICISM

<https://doi.org/10.17721/2522-1272.2019.75.7>

UDC

070.445-055.2:687.01]:[070.421Мартинюк:811.161.2'38'4](477.83-074)"1935/1939"(092)(045)

**Fashion Referentiality of Stefaniia Martyniuk
on the Pages
of the Daily Newspaper “Novyi Chas”/”New Time”
(1935-1939)**

Khrystyna Astaptseva

*PhD Student, Ukrainian Academy of Printing
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: Kristella-Astaptseva@hotmail.com

ABSTRACT

The objective of this paper is to introduce into scientific discourse the factual material about journalistic and editorial heritage of Stefaniia Martyniuk who is an unknown person up to the present day in world of fashion, turning to one more page in the forgotten history of the Ukrainian fashion-journalism.

For reconstruction of social experience of Stefaniia Martyniuk it was used the biographical method. Analysis of documents, namely all issues of the newspaper “Novyi Chas”/”New Time” from 1926 till 1939, helped us to identify those numbers of the paper in which the thematic column “Nashym chytachkam”/“To our readers” was published. Using the method of periodization, we were able to trace the qualitative changes in development of the women’s column “Nashym chytachkam”/“To our readers”.

The linguistic and stylistic (philological) method was used to analyze the stylistics and language of the column materials. For classification of journalistic heritage of Stefaniia Martyniuk, the genre method was applied. As well we used rhetorical analysis to study linguistic means in the editor’s texts. The discursive analysis was used to reveal correlation between publications and political, social and cultural preferences of Stefaniia Martyniuk.

This paper focuses on the history of the women's thematic column "Nashym chytachkam"/"To our readers" issued in 1935-1939. The main genres of the column were selected. All issues of the column were studied and a detailed description of the editor's work process was represented. All publications were analyzed and the stylistic features of this thematic column were studied. The conceptual peculiarities of graphic design of the column and its illustrative material were highlighted. A fashion-glossary of the most commonly used fashion terms and meanings traced in the publications of the column "Nashym chytachkam"/"For our readers" was compiled.

Keywords: the daily newspaper "Novyi Chas"/"New Time"; the column "Nashym chytachkam"/"To our readers"; fashion; fashion journalism; Halychyna fashion-lexicon; fashion illustration; feminism.

УДК 070.445-055.2:687.01]:[070.421Мартинюк:811.161.2'38'4](477.83-074)"1935/1939"(092)(045)

Fashion-референтність Стефанії Мартинюк на шпальтах газети «Новий Час» (1935-1939 рр.)

Астапцева Христина Андріївна, Українська академія друкарства, аспірантка

Резюме

Мета розвідки – ввести в науковий обіг фактичний матеріал про невідому донині журналістську та редакторську спадщину Стефанії Мартинюк на поприщі моди; розглянути ще одну забуту сторінку історії української fashion-журналістики.

Для реконструкції соціального досвіду Стефанії Мартинюк було використано біографічний метод. Аналіз документів, а саме – всіх випусків газети «Новий Час» з 1926 по 1939 рр., допоміг виявити ті номери щоденника, у яких публікувалась тематичні шпальти для жінок, зокрема сторінка «Нашим читачкам». За допомогою методу періодизації зафіксовано якісні зміни у розвитку тематичної сторінки «Нашим читачкам».

Для аналізу стилістики та мови публікацій шпальти використано мовностилістичний (філологічний) метод. Для класифікації журналістської спадщини Стефанії Мартинюк застосовано жанрово-видовий метод. Для дослідження мовних засобів у текстах редакторки використано риторичний аналіз. Для виявлення взаємозв'язків тексту з політичними, соціальними, культурними вподобаннями Стефанії Мартинюк застосовано дискурсивний аналіз.

У статті досліджено історію виходу жіночої тематичної шпальти «Нашим читачкам» 1935-1939 рр. Виокремлено головні жанри додатка. Вивчено всі випуски тематичної сторінки та подано ґрунтовну характеристику організації роботи редакторки Стефанії Мартинюк. Проаналізовано всі публікації та вивчено стилістичні особливості тематичної шпальти. Висвітлено концептуальні особливості художньо-графічного оформлення шпальти та ілюстративного матеріалу, що публікувався в її рамках. Сформовано fashion-гларій найуживаніших термінів модної тематики, що трапляються у публікаціях сторінки «Нашим читачкам».

Ключові слова: газета «Новий Час»; тематична сторінка для жінок «Нашим читачкам»; мода; fashion-журналістика; галицький fashion-лексикон; fashion-ілюстрація; фемінізм.

Астапцева Х. А. Fashion-референтность Стефании Мартынюк на страницах газеты «Новое Время» (1935-1939 гг.)

Цель статьи – ввести в научный оборот фактический материал о неизвестном до сих пор журналистском и редакторском наследстве Стефании Мартынюк на поприще моды; рассмотреть еще одну забытую страницу истории украинской fashion-журналистики.

Для реконструкции социального опыта Стефании Мартынюк использовано биографический метод, метод анализа документов (всех выпусков газеты «Новое Время» с 1926 по 1939 годы) помог выявить те номера ежедневника, в которых печаталось тематическое иллюстрированное приложение для женщин. С помощью метода периодизации зафиксированы качественные изменения в развитии тематической страницы «Нашим читательницам».

Для анализа стилистики и языка публикаций приложения использован лингвостилистический (филологический) метод. Для классификации журналистского наследия Стефании Мартынюк применен жанрово-видовой метод. Для исследования языковых средств в текстах редактора использован риторический анализ. Для выявления взаимосвязей текста с политическими, социальными, культурными предпочтениями Стефании Мартынюк применен дискурсивный анализ.

В статье исследована история выхода женской тематической страницы «Нашим читательницам» 1935-1939 гг. Выделены главные жанры публикаций. Изучены все выпуски тематической страницы и представлена основательная характеристика организации работы Стефании Мартынюк как редактора.

Проанализированы все публикации и изучены стилистические особенности тематической полосы. Освещены концептуальные особенности художественно-графического оформления страницы и иллюстративного материала, что печатался на ней. Сформирован fashion-гlossарий важнейших терминов модной тематики, встречающиеся в публикациях страницы «Нашим читательницам».

Ключевые слова: газета «Новое Время»; тематическая страница для женщин «Нашим читательницам»; мода; fashion-журналистика; галицкий fashion-лексикон; fashion-иллюстрация; феминизм.

1. Вступ

В окупованій Польщею Галичині 1930-х рр. становище української преси, а надто жіночих часописів було вкрай невтішне. Зусиллями інтелігенток-волонтерок виходили друком часописи «Громадянка» (1938), «Жінка» (1935–1939), «Жіночий голос» (1931–1939), «Світ українки» (1938), «Українка» (1938–1939), «Жіноча Сторінка» в газеті «Діло» (1936–1939) і, звичайно, легендарна «Нова Хата» (1925–1939). Зважаючи на складні екзистенційні умови українського населення, жіноча періодика здебільшого розкривала на своїх шпальтах побутові та політичні питання на кшталт приготування їжі, ведення домашнього господарства, виборів до сейму, зібрань членкинь «Союзу Українок» тощо.

Питання моди й мистецтва належали вже до теми розкошів і на них бракувало місця на шпальтах жіночих часописів, мовляв, лише ситі й задоволені мають час на арт-вистрибеньки. Тому цікаво віднайти ті друковані органи, що в такі нелегкі часи не забували про моду і різносторонньо висвітлювали цю тему.

З великою пошаною ставимося й до тих жінок, що маючи природній смак виказували його у своїх fashion-оглядах. Як правило, історія держави трактується лише з політичного

боку, але історія – це не лише політичні змагання та протистояння радикальних сил, це і мистецтво, і література, і мода. Саме тому у цій статті детально проаналізуємо редакторську майстерність Стефанії Мартинюк – очільниці fashion-сторінки у щоденнику «Новий Час». Мета статті – простежити процес розвитку fashion-додатка «Нашим Читачкам» та виявити творчі підходи редакторки до формування стратегії художньо-технічного оформлення, змістового наповнення, реклами шпальти тощо.

2. Теоретичне підґрунтя

У статті введено в обіг новий фактологічний матеріал, що українськими вченими в галузі історії журналістики ще не досліджувався. Серед праць, які допомогли у пошуку об'єкта дослідження є дисертація З. Наконечної «Часописи видавничого концерну «Українська Преса» в контексті західноукраїнської журналістики», де вона, згадуючи щоденник «Новий час», пише про заснування тематичної сторінки для жінок [1 с. 124].

Корисними виявилися й публіцистичні статті «Українська жіноча преса в Галичині» у номері «Нової Зорі» за 1934 р. [2, с. 5–6] та «Ще про жіночу пресу» у щоденнику «Діло» за 1937 р. [3, с. 5]. Саме із цих статей довідуємося про існування «жіночої» шпальти у «Новому Часі».

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що відкрито в історії української fashion-журналістики давно забуте нащадками ім'я редакторки і журналістки Стефанії Мартинюк та її творча спадщина, до нині не відома широкому загалу.

3. Методи дослідження

Для реконструкції соціального досвіду Стефанії Мартинюк було використано біографічний метод. Аналіз документів, а саме – всіх випусків газети «Новий Час» з 1926 по 1939 рр. допоміг виявити ті номери щоденника, у яких публікувалась тематичні шпальти для жінок, зокрема сторінка «Нашим читачкам». За допомогою методу періодизації зафіксовано якісні зміни у розвитку тематичної сторінки «Нашим читачкам».

Для аналізу стилістики та мови публікацій шпальти використано мовностилістичний (філологічний) метод. Для класифікації журналістської спадщини Стефанії Мартинюк було застосовано жанрово-видовий метод. Для дослідження мовних засобів у текстах редакторки використано риторичний аналіз. Для виявлення взаємозв'язків тексту з політичними, соціальними, культурними вподобаннями Стефанії Мартинюк було застосовано дискурсивний аналіз.

4. Результати й обговорення

Свій початок тематична сторінка «Нового Часу», редагована Стефанією Мартинюк, бере з 29 вересня 1935 р., коли вона з'явилася під назвою «Для наших читачок» (з 6 листопада 1935 р. – «Нашим читачкам», а з 17 травня 1937 р. – «Жіноча сторінка»). Оскільки найтриваліший час проіснувала назва «Нашим читачкам», то задля уникнення хаосу у висвітленні матеріалу, надалі у статті іменуватимемо всі тематичні сторінки, редаговані Стефанією Мартинюк, – «Нашим читачкам».

У перших випусках графічне оформлення шпальти перебуває на стадії розробки. Ще немає впізнаного заголовка-логотипу та шрифтових виокремлень, що будуть характерні для подальших номерів. Але на шпальті вже бачимо заверстані три ілюстрації – лінійні ескізи моделей одягу, а також рекламні оголошення. Реклама стосувалася не лише одягу, а й видавничої справи та охорони майна. Потрібно зазначити, що у наступних номерах жіночої сторінки розміщення рекламних оголошень пішло на спад, а потім і зовсім зникло. Тут проглядається обернено пропорційна залежність між обсягом матеріалу на шпа-

льті і кількістю реламних оголошень, які публікувалися лише тоді, коли стаття не до кінця заповнювала шпальту.

Рубрикацію нової шпальти також не можемо назвати сталою. Залежно від обсягу основної статті (займала 80% площі) та наявності цікавих інформаційних матеріалів з «жіночих» питань, утворювалися так звані рубрики-одноденки: «Практичний порадник», «3 життя жінок», «Прибирання», «На жіночі теми», «Дивогляди моди» тощо.

Періодичність виходу тематичної шпальти не була стабільною, хоча планувалося, що вона з'являтиметься у «Новому часі» спочатку щомісячно, а потім двічі на місяць. Але, зважаючи на залежність «Нового часу» від політичної ситуації в регіоні, а також на одноосібність у наповненні та редагуванні сторінки, «Нашим читачкам» все таки публікувалась не регулярно: у II-му півріччі 1935 р. – це три випуски, у 1936 р. – 14 випусків; у 1937 р. – 11 випусків; в 1938 р. – три випуски, а в 1939 р. жіноча шпальта побачила світ єдиний і останній раз.

З 6 січня 1936 р. жіночу сторінку почати друкувати на покращеному крейдованому папері, на титульній стороні ілюстрованого додатка «Нового часу». А з 14 вересня 1936 р. сторінка «Нашим читачкам» змінює дизайн. Тепер у верху шпальти заверстано тематичну заставку: два лінійні портретні ескізи панянок у модних головних уборах з виключкою по лівому і правому берегах, а по центру, верхнім шаром поміщено плашку у формі стрічки, в яку вписано назву рубрики, складену титульним шрифтом. У такому графічному оформленні шпальта проіснувала майже до свого закриття у 1939 р.

У ч. 224 за 5 жовтня 1936 р. редакція помістила невеличке оголошення: «Оцим повідомляємо, що сторінка «Нашим читачкам» відтепер буде появлятися два рази в місяць, у першу неділю по першим і п'ятнадцятім». Запланованого графіку не завжди вдавалося дотриматися з огляду на тривалий збір інформаційних матеріалів та особливості тогочасної додрукарської підготовки газети.

Цікаво, що з початку заснування тематичної сторінки Стефанія Мартинюк звернулася з редакційним словом до читачок лише один раз – лише у 17-му випуску за 19 грудня 1936 р.. Як новачка редакторка, пані Мартинюк застановлювалася над удосконаленням свого видавничого проєкту, ось чому думка читацької аудиторії для неї була важливою: «[...] Ми бажали б якнайкраще повести сторінку «Нашим Читачкам». Тому звертаємося до Вас, Читачки, щоб були ласкаві висказатися в цій справі та відповісти нам на нашу анкету, відносно теперішнього ведення сторінки: її змісту, форми, пояснень, тощо та написати свої завваги, побажання, які ми візьмемо під увагу та по можності виконаємо їх. За Вами голос, Дорогі Читачки» [4, с. 13].

Характерною особливістю тематичної сторінки «Нашим читачкам», що вигідно вирізняла її з-поміж попередниць «Нового часу», а також «Жіночої сторінки» у щоденнику «Діло», було належне ілюстративне оформлення викладеного матеріалу. Ілюстрації для статей підбирались комбінованого типу – одноколірні з поєднанням штрихового і півтонового зображення. Ще однією родзинкою були фотопортрети манекенниць у зразках модного вбрання [5, с. 143–149].

Зважаючи на розважальне спрямування тематичної шпальти і достатньо великий формат газети «Новий час», ілюстративний матеріал займав достатньо велику площу сторінки складання. Стаття та ілюстрації зазвичай верстались асиметрично для надання динаміки матеріалам і акцентування уваги на головних моментах. Слід зазначити, що за жанровою специфікою малюнки, які прикрашали жіночу шпальту, належать до «fashion-ілюстрацій». До слова, мистецтво fashion-ілюстрації інтенсивно розвивається з часу появи у Франції в 1785 р. першого журналу мод «Le Cabinet des Modes» [6, с.392].

Явище fashion-ілюстрації певним чином визначало рівень престижності видання, адже не кожен часопис, не кажучи вже про газету, міг дозволити собі найняти у штат художника-модельєра. Така практика існувала в американських жіночих журналах, які

користались послугами відомих художників, що лише відвищувало їх рейтинг серед читачок [7; 8].

Можна лише здогадуватись, яким шляхом поповнювався редакційний резерв модних ескізів сторінки «Нашим читачкам». Найвірогіднішою версією видається та, за якою Стефанія Мартинюк моніторила закордонну пресу та жіночі часописи і на основі зібраної інформації писала огляди модних тенденцій, а ілюстрації було також запозичено із зарубіжної періодики. Підтвердженням цього факту є різнотипність ілюстрацій. При ретельному перегляді стає зрозуміло, що ескізи належать різним художникам. Можливий також варіант обміну ескізами одягу між «Новим часом» та закордонними пресовими виданнями, як це практикувала редакторка «Нової хати» Лідія Бурачинська.

Аналізуючи редакційну політику Стефанії Мартинюк, стає зрозуміло, що вона брала собі за взірць німецькі жіночі часописи. Це видно не лише із запозичених ілюстрацій, а і з тематичного наповнення шпальти, яке якщо не повністю виключало матеріали суфражистського спрямування, які до цього часу становили близько 80% обсягу жіночої сторінки, то суттєво зменшило їх кількість.

Практика запозичення німецького досвіду була типовою також для інших жіночих часописів Львова. Так у часописі «Жінка» мешканка Берліну Ольга Островська вела рубрику «Естетика моди», в якій знайомила галичанок із найсучаснішими тенденціями німецької модної індустрії [9, с. 388].

Аналізуючи художню манеру виконання і подачі ескізів модного одягу на жіночій сторінці «Нового часу», видно, що більшість з них було запозичено із німецьких журналів мод: «Mode und Heim» (1931–1944, W. Vobach & Co., Leipzig), «Beyers Mode für Alle» (1924–1944, Otto Beyer, Leipzig), «Modenschau» (1914–1941, Gustav Lyon, Berlin) та ін. Цьому не в останню чергу сприяла територіальна близькість Галичини до Третього Райху [10].

Певне пуританство та стриманість у силуетах (високі закриті горловини, прикрита лінія плеча) моделей, підкреслена жіночність у конструктивних лініях та деталях (банти, кокілье, жабо, буфи тощо) – все це характерні особливості тогочасного німецького дизайну вбрання, на які, можливо, впливали погляди верхівки Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини, що взяла курс на відновлення патріархального ладу. Але заради справедливості, потрібно зазначити, що нацистська цензура не змогла залякати чимало опортуністок і вони вперто відхиляли конформізм та консерватизм у моді, активно насаджуваний владою. Властиво до останніх належали читачки журналів мод [11].

Повертаючись до теми художньої подачі ескізів на шпальті «Нашим читачкам», зазначимо, що багатьом зображеним моделям притаманна нотка авангардності. На ескізах бачимо субтильних моделей, зображених у характерній для 1930-х манері – пропорції 1/10-1/12, які, до слова, зеберглися у fashion-ілюстрації і до нині; одяг подовжений, прилеглого силуету; розмаїття конструктивних ліній та декоративних деталей; лінія плеча розширена, а лінія стегон – навпаки – звужена; динаміка ліній; чітко передана фактура та драпірування тканин. Асортимент зображених на ескізах моделей вбрання – від спідньої білизни до верхнього хутряного одягу. Призначення вбрання також розмаїте: від спортивних комплектів для гри у теніс до вечірніх карнавальних туалетів і весільних суконь. Все це неодмінно об'єднує ансамблевість – вдале поєднання аксесурів (рукавичок, капелюшків, горжеток, сумочок тощо) із основною моделлю.

Загалом можна стверджувати, що незважаючи на статус тематичної сторінки, шпальта «Нашим читачкам» за своїм фактичним матеріалом призначалась радше для заможних львів'янок-аристократок, ніж для звичайних селянок. Хоч не виключно, що це була спроба редакторки створити певний модний канон, ідеал, до якого би прагнули всі галичанки, не залежно від свого майнового стану.

Далі уважніше розглянемо професійну лексику Стефанії Мартинюк. Для цього екскурсу ми дослідити зміст рубрики «Нашим Читачкам» у щоденній газеті «Новий Час» за весь період її існування – з 29 вересня 1935 р. по 03 липня 1939 р. (всього 32 випуски).

Отже, у своїх текстах Стефанія Мартинюк притримувалася норм публіцистичного стилю, який рясно і по-мистецьки забарвлювала за допомогою художніх засобів експресії, виразністю та емоційністю. Порівняно із сучасними інформаційними текстами, публікації Стефанії Мартинюк позбавлені трафаретності висловлювання. У них немає мовних штампів та канцеляритів. Тексти жіночої шпальти характеризуються пишномовністю, патетичністю, піднесенням [12, с. 81-91; 13, с. 76-82].

Чого тільки вартують демінутиви: «пантофельки», «стебнований ковнірчик», «елегантна блюзочка», «спідничка гладка», «кліпси з звірятами», «дрібонькі пліси-рижки», «веселі мотиви звіряток», «тканина в шкотські квадратики», «мошок на поверхні матеріялу», «в два ряди гудзичків», «малий жакетик», «штанятя легкі», «два шляфрочки», «прикрашені кораликами» тощо [14–19].

Насиченість модних оглядів метафорами, епітетами, алегоріями, гіперболами, антитезами, порівняннями, оксиморонами породжує у читача емоції піднесення, захоплення, радості [14–19].

За допомогою тропічних засобів авторка ілюструє модні тенденції прийдешнього сезону, допомагає читачеві поринути у романтичну атмосферу, де народжуються прекрасні взірці жіночої моди. В текстах Стефанії Мартинюк наявні такі колоритні приклади стилістичних фігур [14–19]: «мистці-фрізієри вичаровують прегарну зачіску», «коси додають жінці багато чару й жіночності», «лють огортає авторку», «творці моди обдаровують нас», «безсмертні фалди», «настав сумерек для всіляких матеріялів в шкотські крати й паски», «матеріяли на літні одіння пребагаті скалею барв і виробів», «нам вона (мода) відслонює рубчик тайни», «(мода) komponує правдиві чари елегації», «весняна мода ще не скристалізована як слід», «довгі шалі, що спливають від рамен і повзуть при кожнім кроці», «піснею без слів для кожної жінки – є футро», «торбинки йдуть під кличем моди», «з нього (оксамиту) вичаровують гарні берети й шапочки», «(турботи) сунуть мов чорні хмари», «перша журба її це гардероба й диктаторські накази моди», «костюм тішиться надалі симпатією моди», «на шовках цвітуть різнородні узорі», «перед нею (модю) клоняють свої чепурні голівки солом'яні капелюшки», «боязко зазирають з вітрин вистав гарні різнородні мешти, торбинки, рукавички», «гордовито, самопевно клоняються комплекти й плащі», «(мода) маєстатично похитує головою, всміхається радісно, походом своїм манить очі всіх жінок», «мода, як карти до гри», «літні блюзочки – немов казки», «не все нам добре в тім, що модне без розбору», «мода так далеко задивлена в старовину», «ми народ забідний, щоб носити дрантя» тощо [14-19].

Іншою цікавою особливістю тематичної сторінки є fashion-лексикон, яким влучно послуговувалася Стефанія Мартинюк. У статтях не завжди чітко можна відрізнити полонізми від місцевих, галицьких виразів, бо в галицизмах часто використовувалися окремі морфеми за польським зразком [20, с. 591].

Спираючись на працю Володимира Селезньова, можна сказати, що частина лексем в мові жіночої шпальти «Нашим читачкам» була запозичена з польської мови – латинізми, германізми, чехізми (богемізми), франкізми тощо. Тут ми не говоримо про ті західноукраїнські полонізми, які належать до загальноновживаної літературної лексики, а про лексичні одиниці, що на нинішньому етапі стали архаїзмами і екзотизмами [21, с. 159].

Здебільшого в «модному» лексиконі Стефанії Мартинюк трапляються кальки з польської мови. Це зумовлено знову-таки відсутністю в українській мові тих років термінології з матеріалознавства, конструювання та виготовлення одягу і потребою утворити нові фраземи шляхом буквального їх перекладу з польської мови.

Як пише Володимир Селезньов: «...значна частина іншомовних слів могла бути введена в літературну українську мову українськими культурними діячами безпосередньо з західноєвропейських мов, причому російська і польська мови могли стимулювати такі запозичення, а могли й зовсім не впливати на них» [21, с. 163].

Володимир Селезньов також наводить підрахунки професора Костянтина Тищенка: «серед запозиченої лексики сьогодні в українській мові можна виділити 18 шарів (фінські, грецькі, романські, германські слова тощо). До того ж із 2027 досліджених слів учений налічив 74 полонізми, що становить 3,7 %» [21, с. 169].

Наведемо глосарій найколеритніших термінів-фразем з модної тематики, які було віднайдено у модних оглядах Стефанії Мартинюк. В дужках зазначено польський аналог фраземи з українським перекладом.

Різновити шкіри: шкіра гемзова (пол. *skóra giemzowa* – замшева шкіра; з нім. *gämse* – замша), шкіра реніферова (пол. *skóra renifera* – олянеча шкіра), шеврові мешти (пол. *szewrowe meszty* – туфлі з вичиненої козячої шкіри), замшові мешти (пол. *zamszowe meszty* – замшеві туфлі) [14–19].

Різновиди хутра: футро (пол. *futro* – хутро), футро кримка (пол. *futro krymkowe* – каракулеве хутро), футро селькінове (пол. *futro selskinowe* (анг. *sealskin* – тюлень) – хутро тюленя), футро брайштванцове (нім. *breitschwanz* – каракульча), футро сканкове (анг. *skunk* – скунс), футро опосове (пол. *opos* – опосум) [14–19].

Тканини і матеріали: маренго (назва темно-коричневої тканини з білими цяточками, що ткалася у містечку Spinetta Marengo на півн. Італії), ескімо, букль (фр. *boucler* – «завивати»), тканина із фасонної пряжі з дрібними вузликами), фріскальба, фвіджілля (анг. *fragile* – крихкий, ламкий; мається на увазі тонка делікатна тканина), дубле (анг. *double* – подвійний, інше значення – махровий; тут мається на увазі двостороння або махрова тканина), волічка (вовняна тканина від англ. *wool* – вовна), пружкований матеріал (пол. *prążkowany materiał* – смугаста тканина), прозорний матеріал (пол. *przejrzysty materiał* – прозора тканина), воалька (пол. *woalka* – вуаль), матеріал «шанель» (мається на увазі твідова тканина, яку модельєрка Коко Шанель (Coco Chanel) почала продукувати під своїм іменем з 1924 р.) [14–19].

Барви: зелено-фляшкова, жива зелень до темної, ржаво-бронзова, бронзова у відтінках бурштиново-жовтої й медово-золотої, темний бронз, ясний бронз (пол. *jasny brąz* – світло-бронзовий), бронз черволавим мошком, сливкова, темно-сливкова, гранатова, ясний гранат, терракота, ломані відтіни темно-червоної краски [14–19].

Декоративні деталі і оздоба: ковнір (пол. *kolnierz* – комір), жаботик (пол. *żabot*, фр. *jabot* – оздоба до жіночого плаття або блузки), стяжка (рід. – смужка), кабзлі (пол. *kabzel* – елемент швейної фурнітури), стебнування (пол. *stębnowanie* – прокладення оздоблювальної строчки по краю шва), морщення (пол. *marszczenie* – зборки на тканині), гафти (пол. *hafty* – декоративні візерунки на тканині), гафтований (пол. *haftowany* – вишитий), пояс стебнований шутасом (пол. *stębnowanie szutasem* – настрочування сутажного шнурка по краю шва), дискретні взори (пол. *dyskretny wzór* – делікатний візерунок), острі канти (пол. *ostre kanty* – гостра облямівка), прибраний джетом (пол. *przybrany dżetami* – оздоблений чорними блискучими намистинами), запинка (пол. *zapinka* – шпилька), ефектовний (пол. *efektowny* – ефектний), прибрання (пол. *przybranie* – оздоблення), фальбанки з газу (пол. *falbanki z gazy* – рюші з мусліну), пасмантерії (пол. *pasmanteria* – галантерея, тут мається на увазі аплікація) [14–19].

Особливості покрою: сукня касакова (фр. *casaque* – жіноча блуза з V-подібною горловиною), низький запяток (пол. *niski zapiętek* – низький каблук), бальоново-буфястий рукав (пол. *balonowy* – повітряний; пол. *bufiasty* – пухкий), рукав морщений долиною (пол. *rękaw marszczony doliną* – призібраний низ рукава), обтислий рукав (пол. *obcisły rękaw* – облягаючий рукав), рукав рагляновий (пол. *rękaw reglanowy* – рукав покрою «рег-

лан)), сільветка (пол. *sylwetka* – силует), лінія рамен (пол. *ramiona* – плечі), карк (пол. *kark* – шия), спідничка в контрафалди (пол. *kontrafalda* – зустрічна складка), штягята з подвійним межикроччям (штани з подвійною ластовицею, від пол. *krocze* – ластовиця), легко втята (пол. *lekko odcięta* – простого покрою) [14–19].

Різновиди одягу, взуття і аксесуарів: жакет в крату (пол. *krata* – грати; мається на увазі жакет із картатої тканини), сукня з органді (анг. *organdie* – прозора тканина з віскозного шовку), фільцовий капелюх (пол. *filcowy* – з польської повстяний), купелевий костюм (пол. *kostium kąpielowy* – купальник), спортовий костюм (пол. *sportowy kostium* – спортивний костюм), шляфрок (нім. *schlafrock* – халат), босаки (босоніжки, від пол. «*na bosaka*» – босоніж), нагортка (заст. верхній одяг від пол. *nagartac* – нагортати), станичка (заст. верхня частина сукні від плечей до пояса (без рукавів); діал. безрукавка) [14–19].

Елементи іміджу: опалені ноги (пол. *opalony* – засмаглий), трівка ондуляція (пол. *trwała ondulacja* – хімічна завивка), густ (пол. *gust* – смак) [14–19].

Щодо рекламних оголошень на жіночій шпальті, то їх кількість була мінімальною. За п'ять повних років існування додатка, редагованого Стефанією Мартинюк, ми відшукали лише дев'ять рекламних оголошень. Всі вони є актуальними для жінок. Так у ч. 216 за 1935 р. надibuємо рекламу дитячих цукерок «Фортуни нової»; у ч. 247 за 1935 р. рекламують пасту до взуття «Елегант»; у числах 260 і 276, що вийшли в 1936 р., та у ч. 62 за 1937-й р. міститься рекламне оголошення підприємця Р. Ляндава щодо продажу «журналів, взорів, кроїв, манекінів». Звісно, жіноче видання, навіть найменше, не може обійтися без реклами косметики. На підтвердження цьому в ч. 135 за 1937 р. віднаходимо рекламу «Альое – крему алябастрового проти веснянок». Та, напевне, найбільше вартою уваги є реклама кравецького посібника. Ця реклама була надрукована замість жіночої шпальти в останньому номері (Ч.194 (4685)) газети «Новий час» за 26 серпня 1939 р. Посібник вийшов друком у «Нашому Прапорі» і складався з двох окремих частин, вартість яких разом була 8 злотих. Частина перша «обіймала докладні лекції кроїв, цивільних, священничих, судових, військових і жіночих одягів», а частина друга містила «рисунок до підручника кравецьких кроїв, що обіймає 61 докладних рисунків повше згаданих одягів». Автори оголошення обіцяли: «Навчитися гарного крою, станете добрим кравцем, коли простудіюєте новий великий Кравецький підручник що вийшов з друку накладом «Нашого Прапора». [...] Хто хоче навчитися доброго крою, хай зараз же купить собі цей підручник» [22, с.10].

За своїм змістовим наповненням шпальта «Нашим читачкам» відрізнялась від аналогічних у інших виданнях своєю майже сучасною подачею інформаційних матеріалів. Харитина Кононенко, що редагувала «Жіночу сторінку» у газеті Діло та одночасно вела одну з її рубрик – «Балачки про моду» (1936–1939 рр.), дотримувалася думки, що читачі потребують радше критичних зауваг та практичних порад стосовно формування гардеробу, ніж суто огляду модних тенденцій. Вона, зважаючи на свій складний майновий стан, публікувала матеріали про те, як самостійно відремонтувати одяг, як за допомогою низки аксесуарів можна освіжити стареньку сукню і надати їй лоску тощо [23, 24, с.5]. Зовсім інакшу політику вела Стефанія Мартинюк.

Ми вже згадували, що вона орієнтувалася на німецькі журнали мод. Це стосувалося не тільки інформаційного наповнення шпальти, а й викладу матеріалу. Аналізуючи її публікацій, вимальовується образ тієї читачки, на яку були розраховані ці модні огляди. Це – молода інтелігентка, не надто заможна, щоб щосезону змінювати гардероб, але має доволі хисту і смаку, щоб притримуватися останніх віянь моди. Ось уривок зі статті «Мода. Вечірні візитові сукні»: «Гарно збудована жінка вибере для себе стилеву сукню. Зразок її це статуя богині. Відслонені шия, руки й глибокий виріз зіпнятий застібкою з прикрасою каменів, такий сам пояс. [...] Зачіска як у янголів. Розділ по середині голови з опа-

даючими кучерями на шию, перевязана золота чи срібна стяжечка закінчена кокардкою» [25, с. 8].

Також в огляді тенденцій «Мода в переходовім сезоні» читаємо таке: «Сучасна модна жінка старасться бути наскрізь жінкою. Це дасться завважити навіть в її одязі. Вона закидає мужеські рухи й стиль одягу. Рухи її м'яккі, а одяг жіночний». Сучасна жінка почуває себе добре в повівній сукні, найкраще білій, або дуже ясній, де її гарно опалене тіло відбиває від одягу. Широкий капелюх, пушисте волосся з трівкою ондуляцією, яке укладається в кучері над чолом чи карком, надають жінці правдивої жіночності» [26, с. 11].

Примітно, що в мереживо світових модних тенденцій fashion-оглядачка намагалася вплести і ниточки українського колориту: «Ми українки, маємо змогу використати свої прегарні вишивки чи гафти, примінюючи полтавські мотиви на таких елегантних блюзочках» [27, с. 11].

Не так часто і не так активно, як це практикувалося у «Жіночій сторінці» газети «Діло», чи, скажімо у часописі «Нова Хата», але все ж Стефанія Мартинюк публікувала делікатні зауваження щодо недбалого ставлення галичанок до свого зовнішнього вигляду: «Вмілість застосування одягу до віку, пори дня й сезону ще й досі не опанована багатьма жінками, хоч мода від кількох літ мов завзялася зі своїм кодексом, кладучи сильний натиск на знання й дбайливість в одяганню. Часом дасться зауважити сильно разяче модне одягання, то знов невідповідний одяг для дещо старших жінок, або прямо нехтування вимог моди» [28, с. 11].

Редакторка також наголошувала на дотриманні етикету вбрання відповідно до пори дня: «Нині хочу звернути увагу на обовязковий поділ дня в одяганню. Мода ділить одяг на: 1) Дополудневий, це костюм, сукня чи комплет чисто спортивного характеру. Мешти й капелюшок так само спортовий, малий. 2) Пополудневий: це більше скомплікований крій костюму, візитової сукні, комплету чи вибагливої блюзочки. Капелюшок більший і стрійний. 3) Вечірній: ту обовязує вечірня сукня, довга, по кістки, багата прибранням й вирізнена кроєм. Обовязкова гарна зачіска й високий зап'яток» [28, с. 11].

Питання етикету моди Стефанія Мартинюк удруге торкається у зимовому номері за 7 грудня 1936 р. : «Мода ділить одяг жінки відповідно до пори дня й віку. Рано сукня практичної жінки має характер спортовий і безпретенціональний. Це сукня до праці, бюро чи школи. Сукня така є з модної ангори, гладкої вовни, вовняного трикоту, з матеріялу в паски або краточки. [...] Пополудні сукня може бути шовкова, вовняна чи оксамитова з довгими рукавами чи поза лікоть. Вона вже більше вибаглива й фантазійна. Пополуднева сукня це або костюм з гарною блюзочкою з модного вовняного мережива, або сукня касакова. [...] В вечірнім одязі модне є лучення двох матеріялів, а це шовку з оксамитом, оксамиту чи шовку з мереживом та вовни з оксамитом. [...] Доповненням вечірнього одягу є мала, кокетерійка й вартісна торбинка, прибрана перами чи штрасами» [29, с. 13].

У «модному» репертуарі Стефанії Мартинюк були й ексклюзивні публікації на кшталт репортажу з показу віденських та французьких колекцій жіночого одягу, що був організований у вересні 1936 р. львівською філією віденського модельного товариства «Wiener Modell-Gesellschaft», відомого ще з 1915 р. [30]. Це унікальна публікація, адже вона підтверджує факт того, що галичанки були справжніми європейками у сенсі модних новинок та не просто дізнавалися про моду з часописів, а могли особисто відвідувати модні ревію. Навіть у нинішній час важко собі уявити, щоб французькі та віденські дизайнери влаштовували покази не у Парижі чи Мілані, а у Львові. Це ще раз свідчить про той рівень розвиненості, який займала львівська fashion-індустрія до 1939 р.

На підтвердження наших слів, подаємо уривок із репортажу: «Завданням ревії, є дати змогу якнайширшим кравецьким верствам побачити оригінальні осінні й зимові віденські й французькі моделі. Під звуки музики, виходять уродливі німки-модельки, що презентують наперед віденські моделі. Жінка, яка сидить при столику, пояснює кожний модель,

зокрема й модельки по одній переходять на сальо, щоб публіка могла краще приглянутися. Деякі з моделей викликають правдиве захоплення й рясні оплески. Перед нашими очима пересуваються сукні, плащі, костюми й комплети. [...] Тоді, коли віденські моделі спокійні й лагідні, то деякі французькі ексцентричні, визивні, а навіть дивоглядні. Велике захоплення серед жидівок викликають саме французькі моделі. Жидівки нагороджують їх рясними оплесками. У французьких моделях вибивається мужеська мода: смокінгова й фракова. [...] Велика й різnorodна кількість моделей дала справжню насолоду неодним жіночим очам. Ця ревія допомогла зорієнтуватися кравчиням-мистцям, що модне на осінь і зиму 1937 року. Деякі жінки, хоч були вже добре перетомлені, з жалем залишали сальо театру» [31, с. 11].

Як попередньо вже зазначалося, суфразжистським питанням Стефанія Мартинюк не надавала особливого значення на редагованій жіночій шпальті. Хоча, заради справедливості, треба зауважити, що особливо гострі питання все таки належно висвітлювалися. Наприклад, негативна рецензія на книгу Цезарини Мікуловської «Український жіночий рух» (Cezaryna Mikułowska «Ukraiński ruch kobiecy», 1937), опубліковану у ч. 106, 17 травня 1937 р.

Це дуже красномовний відгук, який ілюструє правдиві стосунки між польськими та українськими львів'янками: «[...] Лють огортає авторку, коли їй приходится ствердити, що в нас жіноцтво працює й виявляє себе всесторонньо, що воно має такі гарні осяги, що поволі, але систематично реалізує свої й загальнонаціональні ідеали. Цитатами з жіночих часописів вона пробує заялярмувати польську публичну опінію, мовляв, глядіть що це воно діється за вашими плечима, яка оце небезпека виростає під працею і руками українських жінок [...]. Крокодилячі сльози виливає авторка, порівнявши наш жіночий рух із польським (ніби то цей останній «зле» розвивається!), важко зідхає над труднощами праці польських жінок у теренах «заражених» українським жіночим рухом – та кінчить свою книжечку поклицком до польського жіноцтва протиділати стихії українського жіночого руху» [32, с. 11].

Іншим злободенним питанням стало висвітлення «Рішення Союзу Народів в справі Статуту Жінок». На прохання делегацій з 15 держав (Албанії, Болівії, Чехословаччини, Китаю, Еквадору, Фінляндії, Гаїті, Югославії, Колумбії, Куби, Литви, Нової Зеландії, Туреччини, СРСР) сесія Союзу Народів поставила на порядок денний «Статут жінок».

Підставою для розгляду цього питання стали відомості про «ситуацію сучасної жінки», зібрані І Правничою Комісією з 24 країн Європи, 4 країн Азії, 2 країн Африки, 7 країн Америки, включно із США (всього 37 країн). Коротко подаємо найцікавіші факти з правового стану жінок у світі, датовані 1938 роком: «Право голосу в парламентарних виборах і вибір до законодавчих зборів на рівні з мужчинами признало 14 країв, відмовило ті права 14 країв, з яких 9 належить до Європи. [...] Однакове право на рівні з мужчиною в опіці над дитиною мають мужатки в 7 краях. В 23 краях цього права не мають, а 11 країв не відповіло. Проблема права жінок до зарібкової праці на підставі зібраних матеріялів виказує, що в 14 краях признано замужній і незамужній жінці право підняття кожної зарібкової праці, 16 держав примінює різnorodні ограничення, 8 країв не відповіло. Рівність прав в обсязі власности, доходів, заробітку, признано жінкам в 24 краях, відмовило 10 країв, не відповіли 4 країв» [33, с. 8].

5. Висновки

Однозначно можна стверджувати, що ім'я Стефанії Мартинюк закарбувалося в українській fashion-журналістиці. Дуже важливо донести до сучасників та майбутніх поколінь твердження про те, що на зорі утвердження українок у мас-медіа, такий самостійний її аспект, як fashion-журналістика також мав місце, незважаючи на скрутне правове і матеріально-технічне становище української видавничої справи Галичини 1930-х рр.

Чоловікам-шовіністам і сексистам, які глумляться з «жіночої витребенькуватості» досліджуваної нами теми та ставлять під сумнів право існування fashion-журналізму та наукову доцільність дослідження його в контексті української історії, можна відповісти, що історія журналістики моди прекрасно ілюструє ті соціально-культурні процеси, що відбувалися у тогочасному суспільстві, та допомагає зрозуміти причинно-наслідковий зв'язок політико-економічних катаклізмів, що циклічно відбуваються через деякі проміжки часу у кожній державі. У статтях про моду міжвоєнного часу ми віднаходимо відображення наших співвітчизників з відбитком всіх тих політичних ексцесів, які вони пережили в окупованій Польщею Галичині.

Жіноче бачення історії повинно мати право свободи публікації, інакше історичні процеси розглядатимуться однобоко. Історія української журналістики другої половини XIX – першої третини XX ст. містить безліч чоловічих імен і лише жменьку жіночих постатей. Ось тому, кожне нове ім'я журналістики чи редакторки, віднайдене в нетрях газетного фонду ЛННБ ім. В. Стефаника, є напевно цінним скарбом, що підтверджує нашу національну ідентичність та самобутність у світовому медіа-просторі.

Публіцистика Стефанії Мартинюк доводить її незаперечну референтність, себто здатність чинити вплив на світогляд народних мас. Іван Тиктор, будучи не лише чудовим видавцем, а й талановитим маркетологом, не прогадав, доручивши на шпальтах своєї культурної газети «Новий Час» віщувати про модні тенденції майбутнього сезону Стефанії Мартинюк. Її постійний моніторинг зарубіжної жіночої преси та вміле перебирання досвіду від редакторів найпопулярніших періодичних видань піднесли невеличку тематичну сторінку «Нашим читачкам» до рівня тогочасних самостійних часописів для жінок.

References

1. Nakonechna, Z.I. (2016), Newspapers of the “Ukrainska Presa” publishing company in the context of Western Ukrainian journalism, PhD diss. (communication sci.), Ivan Franko National University of Lviv, 212 p.
2. S.G. (1934) “Ukrainian Women's Press in Galicia: Part II”, *Nova Zoria [A New Star]*, no. 47(745), p. 5-6.
3. Kononenko, Kh. (Ed.) (1937), “Women's Page: More about the women's press”, *Dilo [The Deed]*, no. 89, p. 5.
4. Martyniuk, S. (1936), “Our questionnaire”, *Novyi Chas [New Time]*, no. 287 (2402), p. 13.
5. Taranov, N.N. & Ivanov, S.I. (1992), *The Fundamentals of Academic Drawing and Industrial Graphics*, Svit, Lviv, 208 p.
6. Best, K.N. (2017), *The History of Fashion Journalism*, London, UK: Bloomsbury, 304 p.
7. Stanska, Z. (2014), “14 famous Vogue covers created by famous artists”, *Daily Art Magazine*, available at: <http://www.dailyartmagazine.com/vogue-covers-artists/> (accessed 05 December 2018).
8. Novin, G. A. (2016), “History of magazine covers”, *A History of Graphic Design*, available at: <http://guity-novin.blogspot.com/2013/03/a-history-of-magazine-covers.html> (accessed 06 December 2018).
9. Astartseva, Kh.A. (2016), “Fashion presentation on the pages of women’s magazines in Lviv (the end of XIX – the first third of XX centuries)”, *Naukovi Zapysky Ukrainskoi Akademii Drukarstva [Scientific Notes of Ukrainian Academy of Printing]*, vol. 2, no. 53, pp. 380-395.
10. Wittfeld, M. (2015), “Geschmackerziehend und stilbildend”, *Zeithistorische Forschungen*, available at: <http://www.zeithistorische-forschungen.de/2-2015/id%3D5242?language=en> (accessed 06 December 2018).

11. Fisher, G. (2017), "Fashion under Nazism", *History to the Public*, available at: <http://historytothepublic.org/fashion-nazism-photographic-journey/> (accessed 08 December 2018).
12. Dudyk, P.S. (2005), *Stylistics of Ukrainian Language: a Textbook*, Vydavnychiy centr "Akademiia", Kyiv, 368 p.
13. Kapeliushnyi, A. O. (2007), *Practical Stylistics of Ukrainian Language: a Textbook*, PAU, Lviv, 400 p.
14. Martyniuk, S. (1935), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 21(2139), 247(2170), 286(2108), p. 6.
15. Martyniuk, S. (1936), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 5(2120), 25(2140), 54(2169), 78(2193), 121(2236), p. 11.
16. Martyniuk, S. (1936), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 167(2282), 185(2300), 207(2322), 224(2339), 236(2351), 254(2369), 265(2380), 276(2391), 287(2402), p. 11.
17. Martyniuk, S. (1937), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 5, 10, 27, 38, 50, 62, 79, 96, 106, 124, 135, p. 11.
18. Martyniuk, S. (1938), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 132, 149, 207(4407), p. 11.
19. Martyniuk, S. (1939), "To our readers", *Novyi Chas [The New Time]*, no. 147(4639), p. 16.
20. Lesiuk, M. (2014), *Formation and Development of Ukrainian Literary Language in Halycyna*, Misto NV, Ivano-Frankivsk, 732 p.
21. Seleznov, V. (2016), *Language Wars: the Myth of the "Spoilage" of Ukrainian Language*, Vivat, Kharkiv, 256 p.
22. Martyniuk, S. (Ed.) (1939), "If you learn how to cut fabric perfectly, you will become a good tailor", *Novyi Chas [New Time]*, no. 194 (4685), p. 10.
23. Kononenko, Kh. (1937), "Fashion talking : How to change our dress? ", *Dilo [The Deed]*, no. 255 (14.798), p. 5.
24. Kononenko, Kh. (1937), "Fashion talking : What does it mean to be well dressed?", *Dilo [The Deed]*, no. 13 (14.556), p. 5.
25. Martyniuk, S. (1935), "Evening dresses", *Novyi Chas [New Time]*, no. 285, p. 8.
26. Martyniuk, S. (1936), "Fashion in autumn-spring period", *Novyi Chas [New Time]*, no. 167, p. 11.
27. Martyniuk, S. (1936), "What is new that fashion is bringing to us?", *Novyi Chas [New Time]*, no. 5, p. 11.
28. Martyniuk, S. (1936), "What joy will fall fashion bring to us?", *Novyi Chas [New Time]*, no. 207, p. 11.
29. Martyniuk, S. (1936), "In the morning, afternoon and evening", *Novyi Chas [New Time]*, no. 276, p. 13.
30. Wiener Zeitung (1915), "Die Modenschau der Wiener Modell-Gesellschaft", available http://www.wirgratulieren.at/index.php?kid=18&a_s=214&h_a_sort=1&h_a_sort_d=1&historische_id_zeitung=0&historische_erscheinung_datum=&historische_online_datum=0 (accessed 20 December 2018).
31. Martyniuk, S. (1936), "Fashion revue in Lviv", *Novyi Chas [New Time]*, no. 236, p. 11.
32. Martyniuk, S. (1937), "Be thorn in one's side ...(On the margins of publication of the Polish book about Ukrainian women)", *Novyi Chas [New Time]*, no. 106, p. 11.
33. Martyniuk, S. (1938), "The decision of the Union of Peoples in the case of the statute of women", *Novyi Chas [New Time]*, no. 149, p. 8.

Submitted on 25.01.2019

Список літератури

1. Наконечна З.І. Часописи видавничого концерну "Українська Преса" в контексті західноукраїнської журналістики : рукопис дис. на здобуття канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2016. 212 с.
2. С.Г. Українська жіноча преса в Галичині : Частина II // Нова Зоря. 1934. № 47(745). С.5-6.
3. Жіноча Сторінка : Ще про жіночу пресу / ред. Х. Кононенко // Діло : [щоден. газ. / Вид. спілка «Діло»], 1937. №89. С.5.
4. Мартинюк С. Наша анкета // Новий Час. 1936. № 287 (2402). С. 13.
5. Таранов Н.Н., Иванов С.И. Основы учебного рисунка и производственной графики: учеб. пособие. Львов: Свит, 1992. 208 с.
6. Best, Kate Nelson (2017), *The History of Fashion Journalism*, London, UK: Bloomsbury, 304 p.
7. Stanska, Z. (2014), "14 Famous Vogue Covers Created By Famous Artists ", available at: <http://www.dailyartmagazine.com/vogue-covers-artists/>. (accessed 05 December 2018).
8. Novin, G. A. (2016), "History of Magazine Covers ", available at: <http://guity-novin.blogspot.com/2013/03/a-history-of-magazine-covers.html>. (accessed 06 December 2018).
9. Астапцева Х. А. Репрезентація моди на шпальтах жіночих часописів Львова (кінець XIX – перша третина XX ст.) // Наукові записки УАД. 2016. №2 (53). С. 380–395.
10. Wittfeld, M. (2015), "Geschmackserziehend und stilbildend", available at: <http://www.zeithistorische-forschungen.de/2-2015/id%3D5242?language=en>. (accessed 06 December 2018).
11. Fisher, G. (2017), "Fashion under Nazism", available at: <http://historytothepublic.org/fashion-nazism-photographic-journey/> (accessed 08 December 2018).
12. Дудик П.С. Стилістика української мови: навч. посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2005. 368 с.
13. Капелюшний А. О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. Вид. 2-ге, перероблене. Львів: ПАЮ, 2007. 400 с.
14. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1935. [І півріччя (29 вересня – 22 грудня)]. № 21(2139), 247(2170), 286(2108). С.6.
15. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1936 [І півріччя (06 січня – 01 червня)]. № 5(2120), 25(2140), 54(2169), 78(2193), 121(2236). С.11.
16. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1936. [І півріччя (27 липня – 19 грудня)]. № 167(2282), 185(2300), 207(2322), 224(2339), 236(2351), 254(2369), 265(2380), 276(2391), 287(2402). С.11.
17. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1937 [7 січня – 21 червня]. № 5, 10, 27, 38, 50, 62, 79, 96, 106, 124, 135. С.11.
18. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1938 [20 червня – 19 вересня]. № 132, 149, 207(4407). С.11.
19. Мартинюк С. Нашим читачкам [тематична шпальта] / ред. Стефанія Мартинюк // Новий Час = Nowyj Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1939 [3 липня]. № 147(4639). С.16.

20. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині : монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2014 . 732 с.
21. Селезньов В. Мовні війни : Міф про «зіпсованість» української мови. Харків : Віват, 2016. 256 с.
22. Навчитися гарного крою, станете добрим кравцем...[рекламне оголошення] // Новий Час = Nowy Czas : Ілюстрований щоденник . Львів, 1939. № 194 (4685). С.10.
23. Кононенко Х. Балачки про моду: як змінити нашу сукню? : [тематична шпальта «Жіноча Сторінка»] / Рита // Діло : [щоден. газ. / Вид. спілка «Діло»]. 1937. № 255 (14.798). С.5.
24. Кононенко Х. Балачки про моду: що значить бути добре одягнуеною? : [тематична шпальта «Жіноча Сторінка»] / Рита // Діло : [щоден. газ. / Вид. спілка «Діло»]. 1937. №13 (14.556). С.5.
25. Мартинюк С. Мода. Вечірні візитові сукні // Новий Час. 1935. № 285. С. 8.
26. Мартинюк С. Мода в переходовім сезоні // Новий Час. 1936. № 167. С. 11.
27. Мартинюк С. Що нового приносить нам мода? // Новий Час. 1936. № 5. С. 11.
28. Мартинюк С. Чим обдарує нас осіння мода // Новий Час. 1936. № 207. С. 11.
29. Мартинюк С. Рано, пополудні й вечером // Новий Час. 1936. № 276. С. 13.
30. Wiener Zeitung (1915), "Die Modenschau der Wiener Modell-Gesellschaft", available at:
http://www.wirgratulieren.at/index.php?kid=18&a_s=214&h_a_sort=1&h_a_sort_d=1&historische_id_zeitung=0&historische_erscheinung_datum=&historische_online_datum=0 (accessed 20 December 2018).
31. Мартинюк С. Ревія моделів у Львові // Новий Час. 1936. № 236. С. 11.
32. Мартинюк С. Коле в очі...(На маргінесі появи польської книжки про українське жіноцтво) // Новий Час. 1937. № 106. С. 11.
33. Мартинюк С. Рішення Союзу Народів в справі Статуту Жінок // Новий Час. 1938. № 149. С. 8.

Надійшла до редакції 25.01.2019